

JEAN-CLAUDE COQUET: BİR YAŞAM, BİR KURAM

Sündüz ÖZTÜRK KASAR*

Öz

Bu makalede Paris Göstergebilim Okulu'nun başat figürlerinden Fransız dilbilimci ve göstergebilimci Prof. Dr. Jean-Claude Coquet'nin uzun yıllar boyunca büyük bir titizlikle geliştirdiği ve nihai aşamasında Söyleyenler Kuramı olarak adlandırdığı yaklaşımı ele alınmaktadır. Bu yaklaşım göstergebilim ile görüngübilimi birleştirmekte ve dil, gerçeklik ve varlık olgularının birbirinden ayrılmaz nitelikte olduklarına dikkat çekmektedir. Jean-Claude Coquet kuramının çıkış noktasını dünyanın ilk görüngübilimcisi olabileceğini düşündüğü Aristoteles'e kadar götürmekte ancak kendisi üzerindeki en büyük etkinin dilbilimci Émile Benveniste'e ait olduğunu belirtmektedir. Gerçekten de Coquet Collège de France'da derslerini izlediği Benveniste'ten kendi kuramının temellerini oluşturan kavramları alır ama bu kavramları, her birinin içeriğini geliştirerek kullanır. Çalışmada söz konusu bu kavramlardan söylem, söyleyen, özne, öznellik yetisi ve nesne kavramları ele alınıp Benveniste'in sözceleme dilbiliminden Coquet'nin Söyleyenler Kuramına geçişte içeriklerinin nasıl yenilendiği gösterilmektedir. Coquet yalnızca bu kavramların içeriklerini yenilemekle kalmaz, bu kavramlardan yola çıkarak yeni kavramlar da önerir ve yenilenen bu kavramların türsel sınıflandırmalarını da yapar. Makalede ayrıca yine Benveniste'in öncülüğünü yaptığı gerçeklik ilkesinin Coquet'nin kuramında nasıl bir yer bulduğu irdelenmekte ve Jean-Claude Coquet'nin gerçeklik – hakikat ilişkilerini nasıl kavramlaştırdığına mercek tutulmaktadır. Önerdiği özgün yaklaşım ve kavramlarla günümüz göstergebilimine önemli katkılar sağlamış olan Jean-Claude Coquet birçok araştırmacıyı etkilemiş öncü bir bilim insanıdır. Çok sağlam bir zemine oturan Söyleyenler Kuramı yalnızca edebiyat göstergebilimi alanında değil çeviri göstergebilimi alanında da izlenen ve yararlanan bir yaklaşım sunar.

Anahtar Sözcükler: Jean-Claude Coquet, söyleyenler kuramı, göstergebilim, görüngübilim, çeviri göstergebilimi.

Geliş Tarihi (Date Received): 06.11.2023

Kabul Tarihi (Date Accepted): 22.12.2023

DOI: 10.58306/wollt.1387136

* Prof. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Dilbilim ve Uygulamalı Yabancı Diller Bölümü (İstanbul, Türkiye), e-posta: skasar@gsu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9642-7073.

JEAN-CLAUDE COQUET: A LIFE, A THEORY

Abstract

This article discusses the approach developed meticulously, over many years, by the French linguist and semiotician Prof. Dr. Jean-Claude Coquet, a principal figure of the Paris School of Semiotics, and which he eventually designated as the Theory of Instances of Enunciation. This approach integrates semiotics and phenomenology, as well as highlights the fact that the phenomena of language, reality, and existence are inseparable from one another. Jean-Claude Coquet traces the origins of his theory back to Aristotle, who he thinks may be the world's first phenomenologist, yet declares that Émile Benveniste, the linguist, is his greatest source of influence. Coquet indeed borrows the concepts that form the foundation of his theory from Benveniste, whose lectures he attended at Collège de France; however, he benefits from those concepts by enhancing their contents. This study examines the concepts of discourse, instance of enunciation, subject, subjectivity, and object, which exemplify the afore-mentioned concepts, and moreover, demonstrates how their contents are modified while transitioning from Benveniste's linguistics of enunciation to Coquet's Theory of Instances of Enunciation. Coquet not only modifies the contents of these concepts, but also proposes new concepts based on them and makes a typology of these modified concepts. This article also scrutinizes how the principle of reality, pioneered by Benveniste, finds a place in Coquet's theory and spotlights the way Coquet conceptualizes reality-truth relationships. Jean-Claude Coquet, who made significant contributions to modern-day semiotics through the authentic approach and concepts he suggested, is a leading scientist who has influenced many researchers. Built on a solid foundation, the Theory of Instances of Enunciation presents an approach that is adopted and utilized not only in the field of literary semiotics but also in the field of semiotics of translation.

Keywords: *Jean-Claude Coquet, theory of instances of enunciation, semiotics, phenomenology, semiotics of translation.*

1. Giriş

Bu çalışmada Paris Göstergebilim Okulu'nun isim babası ve ileri gelen kurucularından, Fransız dilbilimci ve göstergebilimci Prof. Dr. Jean-Claude Coquet'nin yaşamı, yapıtları ve uzun bir akademik kariyer boyunca ömrünün sonuna kadar geliştirmeye devam ettiği kuramı ile bu kuramın günümüz göstergebilim çalışmalarına katkıları ele alınacaktır. Coquet ilk eserini 1972'de, son eserini ise 2022'de yayınladığı kuramını yarım yüzyıla yayılan uzun bir süreçte önce Özne Göstergebilimi daha sonra ise Söyleyenler Kuramı olarak adlandırmıştır. Göstergebilimle görüngübilimi buluşturan yaklaşımını ise en son kitabında dil görüngübilimi olarak nitelemiştir.

1.1. Jean-Claude Coquet'nin yaşamı (1928-2023) ve yapıtları¹

Jean-Claude Coquet 29 Mart 1928'de Fransa'nın Sens şehrinde doğdu ve 16 Ocak 2023'te 95 yaşını doldurmaya iki ay kala Paris'in güneyinde, Sceaux adlı banliyöde vefat etti. 1957 yılında dilbilgisi alanında hem orta öğretimde hem de üniversitede öğretmen olma olanağı sağlayan ve çok zor sınavlar sonunda elde edilen saygın bir diploma olan "agrégation" diplomasını aldı. Dilbilgisi alanında elde ettiği bu "agrégé" unvanı onun Fransızcanın yanı sıra Latince ve Eski Yunanca uzmanı olmasını gerektiriyordu. "1958 yılında İsveç'e gitti, 1961 yılına kadar Upssala Üniversitesi'nde ders verdi ve Maison de France'ın müdürlüğünü yaptı" (Constantini, Darrault-Harris, 1996: 25). "İsveççe de öğrenmiş olmasına karşın diplomatik kariyeri bırakarak" (Catinchi, 2023), 1964 yılında Poitiers Üniversitesi'nde asistan olarak çalışmaya başladı. Burada Algirdas Julien Greimas'la tanıştı, bundan sonra kendisi Greimas için, Greimas'ın deyimiyle, "yol arkadaşı" olacaktı. Algirdas Julien Greimas'ın öncülüğünde kurulan Paris Göstergebilimi Okulu (Fransızca "École Sémiotique de Paris") adlı grupta Greimas'la birlikte çalıştı. Ayrıca Coquet 1969'da kurulan Paris Göstergebilim Çevresi'ne (Fransızca, "Cercle Sémiotique de Paris") katıldı; başkan olmayı kabul eden ve kendisini sekreter olarak seçen Émile Benveniste'in yanında yer aldı ve onun yaklaşımından hiçbir zaman ayrılmadı. Aynı yıl, daha sonra Université Paris 8 - Vincennes Saint-Denis adını alacak olan kurumda asistan olarak çalışmaya başladı; tüm akademik kariyerini sürdüreceği bu kurumda 1983'te Profesör, 1996'da Emeritus Profesör oldu. Profesör Coquet ayrıca Paris'te sosyal bilimler alanında dünyaca tanınmış ve saygın bir kurum olan École des Hautes Études en Sciences Sociales adlı araştırma üniversitesinde (kısa adı EHES) dersler verdi ve çalıştığı her iki kurumda doktora tezleri yönetti.

¹ Bu çalışmadan önce, Jean-Claude Coquet'nin kuramsal çalışmalarını tanıtmayı amaçlayan bir bildiri (Öztürk Kasar 2012) ve bir kitap bölümü (Öztürk Kasar 2017) yayınladık ancak Coquet 2023 yılında vefat edene kadar yeni yayınlar yapmayı sürdürdü ve kuramını hep daha ileriye taşıdı. Dolayısıyla, bu çalışmamız hem daha önceki yayınlarımızın üzerinden geçen yıllarda Söyleyenler Kuramının kaydettiği gelişmeleri dikkate almakta ve sentezini yapmaktadır hem de daha önce ele almadığımız kavramları işlemektedir.

Jean-Claude Coquet'nin *La sémiotique littéraire* [Edebiyat Göstergibilimi] (1973) adlı ilk kitabı edebiyat çalışmalarının geleneksel çerçevesinden kopan ilk derslerinin izlerini taşır. Daha sonra, Coquet *Discours et son sujet I-II* [Söylem ve öznesi I-II] (1984-1985) adlı iki ciltlik yapıtının ilk cildinde kuramını “kipsel dilbilgisi denemesi” olarak sunar; kitabın ikinci cildi ise bu kuramın “kipsel dilbilgisi uygulaması” olarak sunulmuştur. Coquet bu çalışmasında, söylem çözümlemesine tamamen özgün ve titiz bir yaklaşım sunar ve bu yaklaşımı Paul Claudel'in *La Ville* adlı tiyatro oyununa uygular.

Jean-Claude Coquet çalışmalarını Collège de France'da derslerini izlediği Émile Benveniste'ten esinlenerek geliştirirken aynı zamanda da dilbilimin epistemolojik yönünü değiştiren ve söylemlerin oluşumuna ilişkin bildiklerimizi yenileyen Benveniste'in sözceleme kuramının gelişimine büyük katkıda bulunmuştur. Böylece Coquet görüngübilimin (fenomenolojinin) kurucu ilkesi olan uzama, zamana ve başkalarıyla olan ilişkilere kayıtlı bir öznenin bedensel varlığından yola çıkarak özne göstergibiliminin kavramsal aygıtını geliştirmiştir.

Jean-Claude Coquet bizzat kendisinin Paris Göstergibilim Okulu olarak adlandırılmasını önerdiği araştırma ekibinin içinde, etkin bir üye olarak yer aldı ve ekibin ortak yayınlarına katkı verdi. 1972 yılında yayınlanan *Essais de sémiotique poétique* [Şiir göstergibilimi denemeleri] (Greimas vd.) adlı eserde « Poétique et linguistique » [Yazınbilim ve dilbilim] başlıklı bölümü yazdı. 1982 yılında ise *Sémiotique: L'École de Paris* adlı çok yazarlı eserde ilk yazar olarak karşımıza çıktı (Coquet vd.).

Jean-Claude Coquet, yaşamı boyunca kuramını geliştirmeyi hiç bırakmadı: 1997 yılında yayınladığı *La Quête du sens. Le langage en question* [Anlam arayışı. Sorgulanan dil] adlı yapıtında ve 2007 yılında yayınladığı *Phusis et Logos. Une phénoménologie du langage* [*Phusis* ve *logos*. Bir dil görüngübilimi] adlı kitabında, öncelikle, Heidegger'in "fenomenologların ilki" (Coquet, Öztürk Kasar, 2003: 18) olarak nitelediği Aristoteles'ten, dilbilimci Émile Benveniste'ten ve filozof Maurice Merleau-Ponty'den ilham alarak tasarladığı görüngübilimsel (fenomenolojik) yönelimli kuramını yetkinleştirdi. Söyleyenler Kuramı (Fransızca “Théorie des instances”) olarak adlandırdığı bu yaklaşım, *phusis* [doğa, beden] dünyasını *logos* [akıl] dünyasına bağlamak için söylem üreticisi anlamında “söyleyen” (Fransızca “instance”) kavramını ortaya atmış ve söylem, özne ve nesne kavramlarını sorgulayarak içeriklerini ve tanımlarını yenilemiştir.

2012 ve 2016 yıllarında katkı sağladığı iki yapıtla, Jean-Claude Coquet hocası ve yol göstericisi Émile Benveniste'e şükran borcunu ödemiştir: Coquet, Benveniste'in 1968 ve 1969 yıllarında Collège de France'ta vermiş olduğu derslerini büyük bir dikkatle takip etmişti ancak bu dersler Benveniste'in 1969 yılı sonunda geçirdiği beyin kanaması sonucunda felç geçirip dil yitimine uğraması nedeniyle kitaba dönüşmemiştir. Profesör Coquet, Benveniste'in yazmadığı bu derslerin baskıya hazırlanmasına çok aktif bir şekilde katkıda bulundu: hem titizlikle tuttuğu kendi ders notlarından hem de bu dersleri izlemiş diğer iki dilbilimci Jacqueline Authier-Revuz ve Claudine Normand'ın notlarından yararlanarak

ve Benveniste'in elyazmalarına dayanarak dilbilimci Irène Fenoglio'yla birlikte çalıştı ve 2012 yılında Benveniste'in *Dernières leçons* [Son dersler] adlı kitabının yayımlanmasını sağladı. Bu kitapta Émile Benveniste'in son derslerinin dışında, editörlerin kapsamlı Giriş yazısı ile Benveniste'in derslerini izlemiş iki önemli ismin de katkısı yer almaktadır: her ikisi de Bulgar kökenli olan bu dilbilimciler Julia Kristeva ve Tzvetan Todorov'dur.

Julia Kristeva kitaba « Émile Benveniste, un linguiste qui ne dit ni ne cache, mais signifie » [Émile Benveniste, ne söyleyen ne gizleyen ama anlamlandıran bir dilbilimci] başlıklı bir Önsöz yazmıştır. Bu başlıktaki “ne söyleyen ne gizleyen ama anlamlandıran” ifadesi bizi Benveniste'in *Problèmes de linguistique générale* [Genel dilbilim sorunları] adlı kitabının ikinci cildinde yer alan 1966 tarihli « La forme et le sens dans le langage » [Dilde biçim ve anlam] başlıklı makalesine göndermektedir. Bu makalede, Benveniste söz konusu ifadeyi İÖ 540-480 yılları arasında yaşamış olan Efesli Eski Yunan filozofu Herakleitos²'tan ödünç alarak dilin kendisi için kullanılmaktadır (Benveniste, 1974: 229). Kristeva Benveniste'in *Dernières leçons* [Son dersler] adlı kitabına yazdığı önsözde hocası Benveniste'i “büyük bir dilbilimci” (Kristeva, 2012: 13) olarak niteler ve Benveniste'in kendisini dil yitimine uğratan ve felç eden beyin kanaması nedeniyle “tamamlanamamış yapıtı”nın (Kristeva, 2102: 16) ana hatlarını ele alır. Ayrıca, hocasıyla yakın dostluğundan ve hastalığı sırasında kendisine yaptığı ziyaretlerden de söz eder. Tzvetan Todorov ise adı geçen kitaba yazdığı « Émile Benveniste, le destin d'un savant » [Émile Benveniste, bir bilim insanının kaderi] başlıklı Sonsözde Bulgaristan'dan Fransa'ya geldiğinde Collège de France'daki derslerini izlemeye gittiği Benveniste'in portresini çizer ve onu “yirminci yüzyılın en büyük Fransız dilbilimcisi” (Todorov, 2012: 195) olarak niteler.

Jean-Claude Coquet 2012 yılında Benveniste'in *Dernières leçons* [Son dersler] adlı kitabının yayımlanmasını sağladıktan sonra, 2016 yılında yine Benveniste'i daha iyi anlamaya katkı sağlayan bir ortak yapıtta yer aldı: *Autour d'Émile Benveniste* [Émile Benveniste'in çevresinde] adlı bu eseri Irène Fenoglio, Julia Kristeva, Charles Malamoud ve Pascal Quignard'la birlikte hazırladı. Bu kitap ortak yazarların katkılarından dışında Benveniste'in daha önce yayınlanmamış iki makalesini de içerir. Kitabın ekinde yer alan, « Le pré-nom et ses marges: d'Ézra à Émile » [Ön-ad ve kenarında kalanlar: Ezra'dan Émile'e] başlıklı bölümde, Irène Fenoglio, Jean-Claude Milner'in “Émile Benveniste'in yaşam öyküsünün (1902-1976) yirminci yüzyıl Fransa tarihinin birçok katmanından geçtiği” (Milner'den alıntılan Fenoglio, 2016: 329) saptamasından yola çıkarak ve belgelere dayanarak Benveniste'in doğumundan ölümüne kadar yaşadıklarını ve yaptıklarını anlatır. Böylece, Milner'in işaret ettiği “Avrupa'daki Yahudi cemaatler, Paris dilbilim okulu, yapısalcılık, Fransız dilinde oluşturulmuş entelektüel kurumların gerilemesi” (Fenoglio, 2016: 329) gibi konular çerçevesinde iki dünya savaşını yaşamış bu büyük bilginin kişisel açıdan trajik yaşamını anlatır. Jean-Claude Coquet'nin bu kitaptaki

² Bkz. *AnaBritannica Ansiklopedisi*, cilt 10, “Herakleitos” maddesi, ss. 591-592.

katkısı ise « À propos de l'écriture dans la phénoménologie du langage: Benveniste, Merleau-Ponty et quelques autres » [Dil görüngübilimi çerçevesinde yazı kavramı hakkında: Benveniste, Merleau-Ponty ve diğer birkaç kuramcı] başlığını taşır. Bu metinde Coquet, yazı kavramını incelemek için “Benveniste’in yazı hakkında ileri sürdüğü ve dil görüngübilimi işlemleriyle uyum sağladığını düşündüğü tümevarımlı yöntem” den (Coquet, 2016a: 62) yola çıkar.

Jean-Claude Coquet 2022 yılında *Phénoménologie du langage* [Dil görüngübilimi] adlı son kitabını yayınlamış ve bu kitabında Söyleyenler Kuramını dil görüngübilimi olarak tescillemiştir. Kitap Jean-Claude Coquet’nin iki eski öğrencisi Michel Constantini ve Ahmed Kharbouch’un seçtiği yirmi metni içerir: bu metinler Coquet’nin daha önce dergilerde yayınlanmış makaleleri, sunulmuş konferans metinleri ya da ortak kitaplarda yer almış kitap bölümleridir. Kitapta ayrıca editör Kharbouch’un Benveniste’e gönderme yapan « “Le langage sert à vivre” » [“Dil yaşamaya yarar”] başlıklı Giriş yazısı ile kitabın diğer editörü Constantini’nin « Notre Aristote, c’est... » [Bizim Aristoteles’imiz odur ki ...] başlıklı Kapanış yazısı yer almaktadır. Kitap Coquet’nin yayın listesi³ ile bir kavram dizini, bir de ad dizini içermektedir. Son kitabı yayımlandığında sağlıklı bir biçimde 94 yaşına ulaşmış olan Jean-Claude Coquet çevresindeki meslektaşlarına ve dostlarına bu kitabın kendisinin vasiyeti olduğunu söylemiştir. Nitekim kitabının yayınlamasının üzerinden tam olarak bir yıl geçmeden vefat eder.

1.2. Türkiye’de ve Türkçede Jean-Claude Coquet

Jean-Claude Coquet davetimiz üzerine iki kez İstanbul'a geldi ve Yıldız Teknik Üniversitesi’nde seminerler verdi. İlki 2002 yılındaydı; Émile Benveniste’in yüzüncü doğum yılı anısına, *Söylem, Göstergibilim ve Çeviri* başlıklı iki günlük bir seminer (16-17 Mayıs 2002) yaptık. Daha sonra bu seminerin kitabını *Discours, sémiotique et traduction. Hommage à Emile Benveniste au centenaire de sa naissance* [Söylem, göstergibilim ve çeviri. Doğumunun yüzüncü yılında Émile Benveniste'e saygı] başlığıyla Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları’nda yayınladık (Coquet, Öztürk Kasar, 2003). İstanbul’a ikinci gelişi ise 2014 yılında oldu: yukarıda söz ettiğimiz gibi, Jean-Claude Coquet öncüsü olarak kabul ettiği Benveniste’in 1968-1969 yıllarında Collège de France’ta vermiş olduğu ve 1969 yılı sonunda geçirdiği beyin kanaması sonucunda felç olup dil yitimine uğraması nedeniyle kitaba dönüştüremediği derslerinin yayınlanmasına dilbilimci İrene Fenoglio ile birlikte işbirliği yaparak çok aktif bir şekilde katkıda bulunmuştu. İstanbul’a ikinci gelişinde, Coquet “Émile Benveniste'nin *Son dersler*’i: göstergibilim, dil ve yazı” başlıklı iki günlük seminerde (17-18 Nisan 2014), büyük bir emekle dilbilim dünyasına armağan ettiği Benveniste'nin *Son dersler*’ini anlattı.

³ Bu yayın listesi daha önce 1996 yılında Jean-Claude Coquet’ye saygı amacıyla yayınlanan ve editörlüğünü Michel Constantini ve Ivan Darrault-Harris’in yaptığı *Sémiotique, Phénoménologie, Discours. Du corps présent au sujet énonçant, Hommage à Jean-Claude Coquet* adlı kitapta yer alan “Éléments de bio-bibliographie” başlıklı Coquet’nin yaşam öyküsüne ve yapıtlarına tarihlendirerek gönderme yapan bölümü tamamlayacak biçimde 1995 yılından sonraki yayınlarını içermektedir.

Ne yazık ki, Jean-Claude Coquet'nin çalışmaları yakın zamana kadar dilimize pek de aktarılmış değildi; 1982 ve 1983 yıllarında yalnızca makalelerinden alınmış iki küçük bölümün çevirisi *Yazko Çeviri Dergisi*'nde yayınlanmıştı (Coquet, 1982 ve 1983). Fransızca bilmeyen ve göstergebilim çalışmak isteyen araştırmacılar için bu durum önemli bir engel oluşturuyordu, bu nedenle Söyleyenler Kuramının Türkçede de var olması için 2020'den beri Jean-Claude Coquet'nin bir dizi makalesinin çevirisine başladım. *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi / Journal of Academic Studies in World Languages, Literatures and Translation (DEÇ / WOLLT)* başlıklı derginin ilk sayısından başlayarak ilk altı sayının her birinde Coquet'nin engin bilgisini aktaran makalelerinden birini çevirip yayınladım:

1. “Sözceleyenler ve kiplikler: La Fontaine'in *Kurtla Kuzu* adlı fablı (1.10)” (DEÇ / WOLLT, 1, Haziran 2020) (Coquet, 2020a);
2. “Yükümsüz özne sorunsalı” (DEÇ / WOLLT, 2, Aralık 2020) (Coquet, 2020b);
3. “Bedensel yüklemeler” (DEÇ / WOLLT, 3, Haziran 2021) (Coquet, 2021a);
4. “Sözcelem çözümlemesi için (Aristoteles'ten Benveniste'e) birkaç tarihsel gönderim” (DEÇ / WOLLT, 4, Aralık 2021) (Coquet, 2021b);
5. “Logos, dilde çözümsüz bir çelişki midir? (DEÇ / WOLLT, 5, Haziran 2022) (Coquet, 2022c);
6. “Yazınsal metinlere kuramsal yaklaşımlar” (DEÇ / WOLLT, 6, Aralık 2022) (Coquet, 2022d);

Türkçede göstergebilim terimcesi çok sınırlı olduğu için, her makalenin çevirisine başlamadan önce terim çalışmaları gerçekleştirmek zorunda kaldım. Çevirdiğim altı makaleden sekiz yüzden fazla terimin dökümünü yaptım; bu terimlerin bir kısmının Türkçe karşılığı yoktu. Bu durumda, bu terimler için karşılıklar önermem gerekti ve çevirdiğim makalelere eklediğim terimceler oluşturdum. Coquet bu çevirileri ve bu terim çalışmalarını biliyordu, kuşkusuz bu yayınlar onu memnun etmişti. Zamanım ve enerjim yettikçe Jean-Claude Coquet'nin eserlerini çevirmeye devam etmeyi hedefliyorum.

2. Ana hatlarıyla Jean-Claude Coquet'nin Söyleyenler Kuramı

Jean-Claude Coquet'nin uzun yıllar içinde geliştirdiği Söyleyenler Kuramı dili, gerçekliği ve söylemi sorgulamamızı sağlar. Bu kuramın getirdiği yeni bakış açısıyla birçok göstergebilim kavramı yeni içeriklerle donatılır. Makalemizin bu bölümünde Söyleyenler Kuramının temel kavram ve ilkelerini ele alacağız: Bir yandan Benveniste'in söylem dilbiliminden başlayarak Coquet'nin görüngübilimsel göstergebilim kuramında söylem, söyleyen, özne ve nesne kavramlarının geçirdiği dönüşümü izlemeye çalışacağız, diğer yandan bu kuramda gerçeklik ilkesinin önemini ve gerçeklik- hakikat ilişkilerini mercek altına alacağız.

2.1. Söyleyenler Kuramında Söylem ve Söyleyen Kavramları

Söylem kavramı Jean-Claude Coquet'nin kuramının temel kavramlarından biridir, hatta onun farklı bir doğrultuya yönelmesinin kökenindeki kavramdır. Nitekim 1984 yılında ilk cildini yayınladığı *Le discours et son sujet* [Söylem ve öznesi] adlı kitabının başlığındaki ilk terim söylem terimidir. Söylem kavramını Benveniste'den alarak kullanan Coquet, Benveniste'in « *ego, hic et nunc* » [ben, burada ve şimdi] formülüne “sen” ögesini ekleyerek bu formülü zenginleştirir; “ben-sen, burada ve şimdi” biçimine dönüştürür. Aslında Coquet, Benveniste'in “işler hale geçmiş dil; bu da zorunlu olarak karşılıklı konuşucular arasında gerçekleşir” (Benveniste, 1966: 258) diye tanımladığı söylem kavramının kapsamında düşündüğü alımlayan özneyi böylece görünür hale getirmiştir.

Jean-Claude Coquet'nin görüngübilimsel yaklaşımında beden, gerçeklikle ilk teması kuran temel bileşen olarak yerini bulur ve bu ilk bileşenin dünyadan kavradığı olguları, yargılayıcı bileşen olan akıl yeniden ele alarak değerlendirir. Böylece bedenin kayda geçirdiği algılar zihinde yargılara dönüşür. Olgunun alınmasını ve bilişsel düzlemde işlenmesini sağlayan bu iki bileşen, yani beden ve akıl, söyleyenin özerklik alanına yerleşirler, ancak söyleyenin varlık alanında iki bileşen daha mevcuttur ve bunlar söyleyenin bağımlılık ilişkilerinde devreye girerler: bunlardan içkin bileşen içimizde işleyen güçleri, aşkın bileşen ise üzerimizde etkili olan güçleri bir araya getirir. Coquet içkin güçleri itkiler ve tutkular olarak iki alt gruba ayırır; aşkın güçleri ise kozmik nitelikte olanlar ve sembolik nitelikte olanlar biçiminde iki grupta toplar. Bağımlılık alanındaki güçler söylem üreticisini baskılayabilecek ve onu kendi iradesine karşı davranmaya itebilecek niteliktedir. Bu açıdan söyleyenin öznellik yetisini tehdit ederler. Öznellik yetisi de Coquet'nin Benveniste'ten alarak kullandığı bir kavramdır: Benveniste'in tanımıyla öznellik yetisi (Fransızca “subjectivité”) “konuşucunun kendisini *özne* olarak ortaya koyma yetisidir” (Benveniste, 1966: 259) ve bu da “ancak dil içinde ve dil aracılığıyla” (Benveniste, 1966: 259) gerçekleşir.

Tüm bu bileşenlerin bir bütünü olan söylem üreticisi yani “söyleyen”⁴, anlam arayışını sürdürürken dünyayı ve gerçekliği kavrar. Anlam arayışı sancısız bir süreç değildir kuşkusuz zira ulaşmaya çalıştığımız anlamlar paketlenmiş olarak hazır bir biçimde sunulmazlar. Kavramaya çalıştığımız gerçekliklerin anlamlarını yorumlamak gerekir, yorumlayabilmek içinse öncelikle bu anlam dizgelerini oluşturan göstergeleri yakalayabilmek, bu göstergelerin, içinde yer aldığı dizgelerde etkinleştirdikleri anlam ve değerleri çözümlenmek, sonra da dil, gerçeklik ve varoluş arasındaki ilişkileri kurarak bu okuma işlemini tamamlamak gerekir. Bu şekilde tanımlanan okuma işlemi bir bilinç sürecinin işletilmesini öngörür.

⁴ Söyleyenin bu çok bileşenli oluşumunu temsilen bir tablo tasarlayıp Fransızca ve Türkçe olarak birçok yayında sunduk. Bu tablo için bkz. Öztürk Kasar, 2017; 2020.

Söylemin üretilmesi ve alımlanması aşamalarında üç düzeyde varlık gösteren eyleyenler mevcuttur: öncelikle söylemi oluşturan ve onun anlam evrenini tasarlayan Birincil söyleyen (Coquet, 2007:11) çıkar karşımıza. Edebiyat söz konusu olduğunda, sanıldığı gibi tersine birincil söyleyen metni üreten kişi, bir kimlik kartına sahip ve etten kemikten bir varlığı olan “yazar” değildir. Birincil söyleyen, yazan kişinin bir yansımasıdır (Coquet, 2007:11), söz konusu anlam evrenini kuran o olduğu için de gerçek yazar odur aslında; birincil söyleyen metnin içindedir ve bu tasarlanmış evrenin ipleri onun elindedir. Maurice Merleau-Ponty’nin, kitabını çözümlediği Claude Simon’a söylediği gibi, “o [metnin yazarı] siz değilsiniz: bizim ancak inceleme yoluyla ortaya çıkardığımız metin kişisidir” (J. Dubuffet et C. Simon, *Correspondance 1970-1984*, L’Échoppe, 1994, 22.09.1982 tarihli mektup, s. 82; alıntılan Coquet, 2022d: 240). Birincil söyleyen söylemin akışı içinde söz alan tasarlanmış sözceleyenler sahneye koyar; bu sözceleyenlerin oluşturduğu sözceler de söylemin ikinci katmanında anlam üretirler ve söylem bir şelale gibi aşağı doğru akar. Birincil söyleyenin ve tasarlanmış sözceleyenlerin birlikte oluşturduğu bu söylem bir alımlayan (Coquet, 2022a: 129) özneye sunulur; dinleyici ya da okur konumundaki alımlayan özne söylem üretim sürecini kendisine ulaşan noktadan itibaren geriye sararak şelalenin üst noktasına varacak şekilde bir yorumlama işlemine girişir. Alımlayanın, anlam arayışını başarıyla tamamlaması birçok bilgi ve beceriye sahip olmasıyla mümkün olacaktır.

2.2. Söyleyenler Kuramında Özne Kavramının Yeniden Tanımlanması ve Söyleyenler Tipolojisi İçindeki Yeri

Jean-Claude Coquet bize söylem üreticisinin yalnızca *logos* evreninde yer almadığını; oluşturduğu yargıların *phusis* evreninde bedensel bileşen tarafından kayda geçirilen algılara dayandığını gösterdi. Bu saptamadan yola çıkarak, özne kavramını yeniden ele aldı ve içeriğini yeniden belirledi: söylem üreticisinin sanıldığı gibi her durumda özne niteliği taşımadığını, tam öznellik durumunun ancak söyleyenin kendi iradesi doğrultusunda ve bilinçli olarak ürettiği söylemlerde gerçekleştiğini ortaya koydu. Böylece yeni ve zengin bir içerikle donatılan özne kavramı, Coquet’nin kuramında üç ögeli söyleyen tipolojisi içinde iki başka kavramla birlikte yer aldı: yargılama yetisi ölçütü üzerinden sınırları çizilen diğer iki özne türü eşik özne ve yükümsüz özne durumlarıdır (Coquet, 2007: 37).

Eşik özne yargılama yetisinin zayıfladığı ve söylem üreticisinin gerçekliği değerlendirme güçlüğü yaşadığı bir geçiş anına denk düşer. Bir başka deyişle, söyleyenin yargılama yetisi kısa devre yapmıştır ve söyleyen *phusis* ile *logos* dünyalarının sınırında, eşiktir. Örneğin gece kâbus görüp uyanan kişi bu durumdadır; gördüğü kötü rüyanın etkisiyle bağırarak, ağlayarak ya da titreyerek (yani her şekilde bedensel bir tepkiyle) uyanan kişi o anda gerçekliği algılayamaz, hatta yaşadığının düş mü gerçek mi olduğunu bile ayıramayabilir ancak çok geçmeden zihni açılır ve gerçekliği kavramaya başlar (Eşik özne kavramı hakkında daha fazla bilgi ve daha fazla örnek için bakınız: Öztürk Kasar, 2022: 16).

Yükümsüz özne ise yargılama yetisinin içimizdeki güçler ya da üstümüzdeki güçler tarafından baskılandığı ve devre dışı bırakıldığı durumlarda ortaya çıkar. Vücut kimyamızın bozulacağı boyutta açlık ve susuzluktan başlayarak, öz denetimimizi kaybettiğimiz öfke patlamaları ya da aşırı sevinç durumları, irademize ket vuran her türlü toplumsal baskı, gerçeklikle doğru bir ilişki kurmamıza engel olan Alzheimer vb. hastalıklar yükümsüz öznenin oluşturduğu durumlardan yalnızca bir bölümüdür. Jean-Claude Coquet'nin üç ögeli söyleyenler tipolojisini aşağıdaki tabloda özetlemeyi önerebiliriz:

Tablo 1. Sündüz Öztürk Kasar'ın tasarımıyla Jean-Claude Coquet'nin söyleyenler tipolojisi

Söyleyen türü	Yargılama yetisinin durumu	Anlamlama evreni
özne	«yargılama yetisinin var olması» (Coquet, 2007: 37)	<i>logos</i> (akıl)
eşik özne	«yargılama yetisinin neredeyse var olması» (Coquet, 2007: 37)	<i>logos</i> (akıl) ve <i>phusis</i> (doğa) arasındaki sınır
yükümsüz özne	«yargılama yetisinin var olmaması ya da devre dışı kalması» (Coquet, 2007: 37)	<i>phusis</i> (doğa)

Günlük yaşamın içinde çok daha çeşitli durumlarda farkında bile olmaksızın içine düştüğümüz yükümsüz öznellik olgusu söylemin anlamlandırılmasında göz önüne alınması gereken çok önemli bir kavramdır. Bu kavramın zenginliğini göz önüne alarak yükümsüz öznellik durumlarını sekiz kategoride toplayan bir tipoloji çalışması önerdik ve bu çalışmayı ilk kez 2007 yılında Paris'te gerçekleşen *Sémio 2007: Rencontres sémiotiques: les interfaces disciplinaires, des théories aux pratiques professionnelles* [Gösterge 2007: Göstergebilim buluşmaları: kuramlardan mesleki uygulamalara alansal arayüzler] adlı kongrede sunduk; ardından Fransızca olarak (Öztürk Kasar, 2007) ve Türkçe olarak (Öztürk Kasar, 2017) yayınladık. Bu çalışmalarda, Jean-Claude Coquet'nin yükümsüz özne kavramı üzerinde yapmış olduğu saptamalardan yola çıkarak ve topladığımız çok sayıda örneği sınıflandırarak özgün bir tipoloji sunduk. 2019 yılında yaptığımız « Analyser pour traduire *La Route des Flandres* de Claude Simon. Approche sémiotique entre *phusis* et *logos* » başlıklı yayında yükümsüz öznellik durumları için önermiş olduğumuz tipolojinin nihai versiyonunu sunduk. 2022 yılında bu çalışmamız Didem Tuna tarafından “Çevirmek için çözümlmek: Claude Simon'un *Flandra Yolu* adlı yapıtına *phusis* ve *logos* arasında göstergebilimsel bir yaklaşım” başlığıyla Türkçeye çevrildi (Öztürk Kasar, 2022).

Nihai versiyonda sekiz kategorilik sınıflandırmayı koruyarak kategorileri yeniden adlandırıp alt kategorileri revizyondan geçirdik. Sonuçta yükümsüz özneleri (1) doğal yükümsüz özneler (örneğin, henüz akıl çağına ulaşmamış çocuklar); (2) patolojik yükümsüz özneler (örneğin, Alzheimer, Demans gibi hastalıklardan mustarip kişiler) ; (3) tedavi amaçlı maddelerin etkisindeki yükümsüz özneler (örneğin, anestezi altındaki kişiler); (4) kimyasal maddelerin etkisindeki yükümsüz özneler (örneğin, alkol ve uyuşturucu bağımlıları); (5) içkin bileşenin etkisindeki yükümsüz özneler (örneğin, tutkularının esiri olmuş kişiler); (6) aşkın bileşenin etkisindeki yükümsüz özneler (örneğin, her türlü toplumsal baskı altındaki kişiler); (7) programlanmış yükümsüz özneler (örneğin, robotlaşmış kişiler) ve (8) indirgenmiş kimlikli yükümsüz özneler (örneğin, kendini bir amaca adayıp hayatından diğer bütün yaşantıları çıkarmış kişiler) olarak gruplara ayırdık (Yükümsüz özneler tipolojisinin nihai versiyonundaki sekiz türe ait alt sınıflandırmalar hakkında daha fazla bilgi ve daha çok örnek için bakınız: Öztürk Kasar, 2022: 16-18)

Yaşadığımız dünyada öznellik yetisi tehdit altındadır: insan olarak yalnızca içimizdeki itkilerin ve tutkuların esiri olma tehlikesiyle karşı karşıya değiliz; ayrıca, içinde yer aldığımız her boyuttaki toplumsallığın bizi ele geçirme ve irademize hükmetme tehdidi altında yaşarız. Bizi çevreleyen en küçük ölçekli toplumsallık olan aileden başlayarak ve ölçeği büyütüp okul, mahalle, arkadaş grubu, iş ortamı, yaşadığımız kent, yaşadığımız ülke, ülkemizin içinde yer aldığı bölgesel coğrafya, üzerinde bulunduğumuz dünya ve bu dünyanın içinde yer aldığı kozmik evrene kadar gidersek her ölçekte irademize yönelik çeşitli nitelikte baskı ve yaptırımlarla karşı karşıya kalırız. Öznellik yetisi öznenin var olabilme, kendisini ele geçirecek güçlere karşı direnme ve iradesini koruma mücadelesiyle elde tutulur. Bu nedenle, Jean-Claude Coquet “öznenin kimliğinin” son çözümlemede “irade gösterme” (Fransızca, “méta-vouloir”) kavramı üzerinde temellendiğini belirtir (1984: 16). Böylece, Coquet’nin Söyleyenler Kuramı bize hem özneler arası güç ilişkileri hem de öznenin nesnelere kurduğu ilişkileri çözümleme ve anlama olanağı verir.

2.3. Söyleyenler Kuramında Nesne Kavramının Yeniden Tanımlanması ve Nesnelere Tipolojisi

Bir göstergebilimsel edimin ilk koşulu olan özne-nesne ilişkisi de bu kuramda yeniden ele alınmış ve tanımlanmıştır. Coquet, söyleyenler tipolojisi içinde özneyi üçlü bir yapının bir ögesine dönüştürüp eşik özne ve yükümsüz özne kavramlarına yer açtığı gibi, nesne kavramını da gözden geçirip yeni bir içerikle donatmış ve iki ögeli bir nesnelere tipolojisi önermiştir. Bu tipoloji içinde, nesne, varoluş alanını Coquet’nin belgisiz nesne (Fransızca, “quasi-objet”) olarak adlandırdığı bir başka nesne türüyle paylaşmaktadır: bu yeni tasarımda, nesne *logos* dünyasında yer alırken *phusis* dünyasını da belgisiz nesneye bırakmaktadır.

Belgisiz nesne “sınırları olmayan bir varlık, eksik ya da uçup kaçıcı bir kimliğe sahip niteliksel bir varlık” (Coquet, 2015: 21) anlamına gelmektedir; bunu göstermek için Coquet, “su üzerine düşmüş bir bulutun gölgesi” (Coquet, 2015: 21) örneğini verir. Belgisiz nesne kavramının daha iyi kavranmasını sağlamak amacıyla, Coquet Marcel Proust’un *À la recherche du temps perdu* adlı ırmak romanının birinci cildinden bir örnek verir: bu örnekte Sainte-Euverte markizinin evinde bir uşakla karşılaşma sahnesi söz konusudur. Uşağın doğuştan kıvrıkcık kızıl saçları briyantınle birbirine yapıştırılmıştır. Metinde bu saç modeli “aynı anda hem bir yosun demetine, hem bir güvercin yuvasına, hem sümbülden bir saç bandına ve hem de birbirine dolanmış yılanlara” (Proust, *À la recherche du temps perdu*, I, 318-319, alıntılan Coquet, 2015: 21) benzetilir. Coquet mantıken bir arada bulunamayacak bu tasarımların aynı saç modeline eşanlı olarak atfedilmesinin ona bakan kişinin *logos* dünyasından uzaklaşmış ve eşik özneye dönüşmüş olduğunu gösterdiğini söyler. Bu eşik öznenin baktığı ve ne olduğunu söylemeye çalıştığı saç modeli ise bir belgisiz nesne olarak betimleme edimine konu olamaz (Coquet, 2015: 21).

Demek ki, nesne bu tipoloji içinde *logos* dünyasında yer alan bir öznenin yargılama yetisi sayesinde “betimleyebileceği” bir kavram, olgu ya da varlığa işaret ederken belgisiz nesne *phusis* dünyasında yer alan bir eşik öznenin ya da bir yükümsüz öznenin yalnızca “söyleyebileceği” duyumsanabilir olgulara işaret eder. Betimleme edimi <özne-nesne> eşyapılanması içinde bilişsel yüklem aracılığıyla gerçekleşir; söyleme edimi ise <eşik özne- belgisiz nesne> eşyapılanması ya da <yükümsüz özne – belgisiz nesne> eşyapılanması içinde bedensel yüklemle gerçekleşir (Coquet, 2021a).

Jean-Claude Coquet’nin yeni bir içerikle donattığı söyleyen ve nesne kavramları arasında kuramsallaştırdığı ilişkileri aşağıdaki tabloda görselleştirmeyi önerebiliriz:

Tablo 2. Sündüz Öztürk Kasar’ın tasarımıyla Jean-Claude Coquet’nin iki ögeli nesne tipolojisi

Nesnenin türü	Nesneyle muhatap olan söyleyen türü	Söyleyenin nesneye yönelik dilsel edimi	Söylemde gerçekleşen yüklem türü	Anlamlama evreni
nesne	özne	“dünyaya ait nesnelere <i>betimlemek</i> ” (Coquet, 2015 : 20)	bilişsel yüklem	<i>Logos</i> (akıl)
belgisiz nesne	eşik özne yükümsüz özne	“olgunun kendisini <i>söylemek</i> ” (Coquet, 2015 : 20)	bedensel yüklem	<i>phusis</i> (doğa)

Belgisiz nesne kavramına güzel bir örnek Nobel ödüllü Fransız yazar Claude Simon'un, kendisinin de katılmış olduğu İkinci Dünya Savaşını anlattığı *Flandra Yolu* adlı eserinde karşımıza çıkmaktadır. Yeni roman akımının uç örneklerinden birini temsil eden ve birçok yazın eleştirmeni tarafından Simon'un başyapıtı olarak kabul edilen bu romanın kahramanı Georges savaşın yarattığı dehşet içinde yaşadığı gerçekliği algılayamamaktadır. Romanda çoğunlukla eşik özne ya da yükümsüz özne konumunda karşımıza çıkan Georges bu konumdayken içinde bulunduğu zamanı, yeri ve hatta bazen kendisinin kim olduğunu dahi bilememektedir (Bu konuda daha fazla bilgi için, *bkz.* Öztürk Kasar, 2022: 24-28). Claude Simon, Georges'un algılarının köreldiğini ve *logos* evreninden kopmuş olduğunu bize hissettirmek için dilsel şiddete başvurur ve yerleşik edebiyat yasalarını çeşitli şekillerde yıkar: Georges'un savaşın vahşeti karşısında zaman kavramına hâkim olamadığını gösterecek biçimde şimdiki zaman ortacının alışılmadık bir kullanımını icat eder ve onu çekimli eylem yerine bağımsız bir eylem birimi gibi kullanır. Algıları körelen Georges'un yargılarının da hasarlı olduğunu paragraflar boyunca hatta bazen sayfalar boyunca birbirine karışan cümlelerle yansıtır. Bu düzensiz ve kuralsız söyleme noktalama işareti koymayı sık sık unuttur. Aynı paradigmaya katılan yakın anlamlı sözcükleri çoğu zaman virgülle ayırmadan sıralar; üst üste gelen bu neredeyse eş anlamlı ifadeler Georges'un düşüncesinin net bir biçimde oluşmadığını, Georges'un normalde bunlardan birini seçmesi gerekirken bulanık zihninin bunu başaramadığını gösterir. Dolayısıyla karşı karşıya olduğu gerçekliği "betimleme" kapasitesini kaybeden Georges yaşadıklarını ancak bir şekilde "söylemek"le yetinir. Zaten kendisi de anlatımının yeterli olmadığını hissederek sık sık "yani", "ya da daha doğrusu", "tabiri caizse" gibi ifadelere başvurur. Ayrıca, "ama nasıl bilebilir ki insan, nasıl bilebilir?", "ama nasıl bilebilir ki insan, ne bilebilir?" sorularını yineleyerek yaşadıklarını kavrayamadığını, göstergebilimsel terimlerle söylersek, *phusis* dünyasını *logos* dünyasına eklemleyemediğini gösterir (Bu konuda daha fazla bilgi ve örnek için, *bkz.* Öztürk Kasar, 2020: 11-28).

2.4. Jean-Claude Coquet'nin yaklaşımında gerçeklik ilkesi

Jean-Claude Coquet 1991 yılında yayınladığı ve daha sonra 1997 yılında çıkan *La Quête du sens* adlı kitabında yer alan « Réalité et principe d'immanence » [Gerçeklik ve içkinlik ilkesi] adlı makalesinde içkinlik ilkesini şöyle tanımlar: "Dil yalnızca öğelerin arasındaki ilişkilerin önemli olduğu soyut bir nesnedir" (Coquet, 1997: 235). İçkinlik ilkesi Saussure'un *Genel dilbilim dersleri* adlı kitabının son paragrafında da şöyle yer bulmuştu: "Dilbilimin tek gerçek konusu, kendi içinde ve kendisi için ele alınan dildir" (Saussure, 1998: 325). Saussure'e atfedilen bu saptama sonucunda içkinlik ilkesi dilbilimde çok iyi bilinen ve kabul gören bir ilke oldu ancak 1960lı yıllardan itibaren özellikle Benveniste'in yönlendirmesiyle dilin gerçeklik içinde yer alan özneler arasında işlediği ortaya kondu. Coquet'nin belirlemesine göre, yapısalcılar içinde gerçeklik olgularını ve özneyi dikkate almayanlar

yalnızca “nominalistler” olmuştur. (1997: 240). Oysa “dil araştırması iç bağıntıların incelemesinde son bulmamalıdır” diyen Coquet dil aracılığıyla dünya olgularına gittiğimizi belirtir (1997: 240).

Coquet « Réalité et principe d'immanence » [Gerçeklik ve içkinlik ilkesi] (1997: 235- 250) adlı makalesinde sözceme edimi üzerinden dil incelemelerinde “gerçekliğe” ayrılan yeri sorgular: “En sıradan çözüm gerçekliğin dil alanından dışlanması olmuştur. Her türlü dil incelemesinde özdeksel bir dayanağın, seslerin var olduğunu söyleyerek karşı çıkabiliriz ama [bu yaklaşımda] sesler kendileri için incelenmezler, yalnızca dizge önem taşır” (Coquet, 1997: 241) diye açıklar Coquet. Saussure’ün “Dilbilimciyi ilgilendiren tek gerçeklik [dil] dizge[si]dir” (Saussure, 1964: 58) şeklinde tartışmaya yer bırakmayan ifadesini anımsatır. Böylece dilin bir anlamda gerçeklikten dışarı atılmış olduğunu ekler. Kopenhaglı dilbilimci Louis Hjelmslev’in ve Paris Göstergebilim Okulu’nun kurucusu Algirdas Julien Greimas’ın ortak düşüncesi de bu olmuştur. Coquet, bu öncüllerden yola çıkılınca, sözcemeye bir yer açmanın samimi olmayan yapay bir tutum olduğunu belirtir (1997: 241).

Coquet’ye göre, “bu kadar sert olmayan bir başka yaklaşım” da vardır ve bu yaklaşımda “dilinin ve gerçekliğin, aralarında bir uyum ilişkisi olan iki boyut olduğu düşünülür” (1997: 241). “Bu bakış açısında, dil ile onun “gönderge”si olan gerçeklik arasındaki ayrılık tartışılmaz ama bu iki küme arasında bir gereklilik ilişkisi kurulur” (Coquet, 1997: 241). Coquet bunun mantıksal bir bakış açısı olduğunu ve önermelerinin doğruluğunu tescil etmek için Paul Ricœur’den alıntılarla “söylem ve gerçeklik arasında yapısal bir benzerlik” (Ricœur’den alıntılan Coquet, 1997: 241) varsaydığını belirtir. Böylece “dilbilimcinin bulanık uyum ilişkisi mantıkçıda ayna ilişkisine dönüşür” (Coquet, 1997: 242). Coquet yine de bunun daha kolay savunulabilir olmadığını düşünür (1997: 242).

Biri, dili gerçeklik alanından dışlayan, diğeri, dil ile gerçeklik arasında bir uyum ilişkisi kuran bu iki yaklaşımın karşısına, dili gerçekliğe bağlayan devingen ilişkiyi koyabileceğimizi düşünür Coquet. Bu seçimin Brøndal’e ait olduğunu belirtir (Coquet, 1997: 242). Brøndal’ın kendisini bir “dil mantıkçısı” (Brøndal’dan anan Coquet, 1997: 244) olarak tanıttığını belirten Coquet, Kopenhaglı dilbilimcinin gözünde “dizimselliğin bir “devinim” olduğunu” (Brøndal’dan anan Coquet, 1997: 239) belirler zira Brøndal için “tümcenin kurulması bir öznenin yüklemine doğru ya da bir muhatabın nesnesine doğru devinimini varsaymaktadır” (Brøndal’dan anan Coquet, 1997: 239). Brøndal tümcenin kurulması için bu uzamsal parametrenin yanına zamanı da koyar çünkü tümce zaman içinde biçim alır (Brøndal’dan anan Coquet, 1997: 239). Söyleme gelince, tümceleri içinde toplayan söylem ile niyet terimleri Brøndal için o kadar birbirine bağlıdır ki kuramcı onları bir kesme çizgisiyle “niyet-söylem” (Fransızcası “discours-intention”) olarak bitiştirerek yazar ve bu haliyle “dizge-dil” (Fransızcası “langue-système”) ile karşılaştırır (Brøndal’dan anan Coquet, 1997: 239-240). Devinim kavramına dönüş yapan Coquet, Benveniste’in dili işler halde ele almasının ve Jakobson’un dilin ilişki işlevine işaret etmesinin bir rastlantı olmadığını vurgular (Coquet, 1997: 242). Coquet “[d]il aracılığıyla ve dil sayesinde dünya ile temas kurduğumuzu” (1997: 242) söyler. Gerçeklikle kurduğumuz temasta bedeninin

önemli bir yeri olduğunun altını çizer Coquet: “Zira bedenim aracılığıyla beni çevreleyen dünya üzerinde bir erk oluşturuyorum, onu görüyorum, ona dokunuyorum” (1997: 243) der.

Coquet buradan son olasılığa varır: “gerçeklik dışarıda bırakılacak bir boyut değildir; ister uyum olarak ister niyet nesnesi olarak kabul edilsin, her iki durumda da gönderimle de eş tutulamaz” (Coquet, 1997: 243) diyerek kendi benimsediği gerçeklik ilkesinin tanımını verir: “Gerçeklik dilin özünde yer alan bir boyuttur. Bir başka deyişle, dil çözümlemesi ancak dil ile gerçekliğin iç içe geçmiş iki boyut olduğunun kabul edilmesi halinde uygun bir biçimde gerçekleştirilebilir” (Coquet, 1997: 243).

Jean-Claude Coquet *La Quête du sens* adlı kitabının son paragrafında gerçeklik konusunu sonuca bağlar ve sözünü bitirirken iki gerçeklik alanı olduğunu vurgular: Görüngübilimsel bakış açısında, ilk gerçeklik alanı dünya içine yerleşmemizi gösteren yüklemleme alanıdır, ikincisi ise birincinin nesnel bağlantılaşım ögesi olan kesinleme alanıdır. “Birincisi ikinci olmadan var olabilir ama ikincisi birinci olmadan var olamaz. Yüklemlemeden mahrum olan özne yoktur” (Coquet, 1997: 250) der. Bu ifadelerle, Jean-Claude Coquet, burada söz ettiği iki gerçeklik alanını on yıl sonra “gerçeklik ilkesinin iki düzeyi: *phusis* ve *logos*” (Coquet, 2007: 40) olarak adlandıracağı *Phusis et Logos. Une phénoménologie du langage* [*Phusis ve logos. Bir dil görüngübilimi*] adlı kitabına giden yolu hazırlar.

2.5. Jean-Claude Coquet'nin yaklaşımında gerçeklik-hakikat ilişkisi

Jean-Claude Coquet *La Quête du sens* adlı kitabının « Vérité et Réalité » [Gerçeklik ve hakikat] altbaşlıklı üçüncü bölümünü (1997: 185-250) gerçeklik ve hakikat kavramlarına ayırır. Bu bölümde yer alan « L'Être et le passage ou d'une sémiotique à l'autre » [Varlık ve geçiş ya da bir göstergebilimden diğerine] başlıklı makalesinde, 1984 yılında yayınladığı *Le Discours et son sujet I* [Söylem ve öznesi I] adlı kitabındaki bir önermeyi ele alır: “Ben, ben olduğumu doğruluyorum. İşte benim kimliğim” (Coquet, 1984: 39'dan alıntılan Coquet, 1997: 227) Coquet bu iki önermeyi kabul etmemiz halinde iki gerçeklik ilkesine oranla konum almamız gerektiğini belirtir. Bu iki ilkenin hangi açıdan geçerli olduklarını anlamak için de onu hakikat kavramıyla birlikte ele almak gerektiğini vurgular (Coquet, 1997: 228). “Biri olmadan diğeri olmaz” (Coquet, 1997: 228) der.

Coquet, önce birinci önermeyi, “Ben, ben olduğumu doğruluyorum” önermesini ele alır. Burada konuşan özne bir kesinleme ifade etmektedir. Bu da “birincil bir hakikat” (Coquet, 1997: 228) oluşturur. Bu kesinleme de “sözcelem içinde bir konuşucunun hazır bulunuşunu” (Coquet, 1997: 228) ortaya koyar; bu da Benveniste'in 1970 tarihli bir makalesinde belirttiği gibi “birincil bir gerçeklik”tir (Benveniste'ten anan Coquet, 1997: 228). Bu temel düzeyde, gerçeklik ile hakikat birbirinden ayrılmaz niteliktedir.

Coquet, konuşan kişinin kimliğini sunduğu ikinci önermede durumun aynı olmadığını belirtir: “Bu durum diğer dünya olgularıyla aynı olasılıklara, aynı dönüşüm öyküsüne tabiidir” (Coquet, 1997:

228). Daha açık söylersek, burada gerçeklik ve hakikat alanları birbirinden ayrılır. “Birinci önermede, hakikat (“kesinleme”) ve gerçeklik (“hazır bulunuş”) bir bütünlük oluştururlar” oysa “ikinci önermede, söz konusu gerçeklik nesneye atfedilen biçimsel konuma göre değişir; hakikat ise onun sorumluluğunu alan söylem öznesinin işlevidir” (Coquet, 1997: 228). Coquet bu konuyu açıklamak amacıyla, gözlerimize zarar vermemesi için güneş tutulmasına değil de onun suya düşen yansımaya bakma örneğini verir. Yansıma nesnenin kendisi değil ama onun nesnel bağlantıyı ögesidir. Gözlem nesnesi (güneş tutulması), (“gerçek imgesi”⁵nden) yani yansımadan başka bir şeydir. Coquet’ye göre ikincil gerçeklikler ve hakikatler alanına böyle ulaşıyoruz (Coquet, 1997: 228).

Hakikat söyleminin değerlendirilmesine gelince, Coquet bu konuyu birçok çalışmasında ele alır. Hakikate uygunluk (Fransızcası “véridiction”) Paris Göstergebilim Okulu’nun temel kavramlarından biri olduğu için, *Sémiotique. L’École de Paris* [Göstergebilim. Paris Okulu] adlı ortak kitapta yer alan ve kendisinin imzasını taşıyan *L’École de Paris* [Paris Okulu] başlıklı birinci bölümü bu kavramı derinleştirerek bitirir. “İletişime katılanların doğru-söylediklerinin değerlendirilmesi”nde (Coquet, 1982: 60) en sıradan yaklaşımın, hakikate uygunluğa da denk düşecek biçimde hakikat ile gerçekliğin özdeş kılınması olduğuna dikkat çeker Coquet: “Doğruyu söylemek var olanı söylemek anlamına gelir. Bilimsel söylem bu ön gerçekten hareket ederek işler” (Coquet, 1982: 60) der.

Hakikat söyleminde bulunan konuşucunun farklı konum alışı vardır, Coquet bu yayında bunlardan hiç değilse bazılarının taslağını çizebileceğimizi söyler ve bu konum alışı için formüller önerir. Bu formüllerde hakikati belirleyen eyleyenleri dilbilgisel öznelerle temsil eder.

İlk olarak, söylemini bir yetkenin (otoritenin) güvencesi altına yerleştiren bir konuşucu örneğini verir. Burada bilimsel söylemde olduğu kadar dogmatik ya da ideolojik söylemde karşımıza çıkan “sonsuz hakikat” (Coquet, 1982: 62) söz konusudur. Konuşucunun yetkeye gönderme yapması onun elini güçlendirir ve dinleyicinin sessiz kalmasını zorunlu kılar (Coquet, 1982: 63). Bu seçeneğin formülünde Ö (önerme) konuşucunun söylemini, dilbilgisindeki üçüncü tekil kişi O yetkeyi ifade eder, Coquet, burada yetkeyi simgeleştirmek için seçtiği “o” öznesinin Gustave Guillaume’un “evren kişisi” olarak adlandırdığı ve dünya olgularının doğal düzenini temsil eden eyleyen durumu olduğunu vurgular (Coquet, 1982: 62). Bu noktada, Coquet’nin başka iki çalışmasına dikkat çekmek arzusundayız zira Coquet hem 1984 yılında yayınladığı *Le Discours et son sujet* [Söylem ve öznesi] adlı kitabının ilk cildinde hem de 1986 yılında yayınladığı « La sémiotique de l’école de Paris » [Paris Okulu’nun Göstergebilim Yaklaşımı] başlıklı makalesinde, bu birinci tür hakikat için “evrensel hakikat” (Coquet, 1984: 169; Coquet, 1986: 335) nitelemesini kullanır. Coquet artık evrensel hakikat olarak tescillediği bu kavramı “nerede olursa olsun (burada ya da orada) ve hangi zamanda olursa olsun (şimdi, dün ve yarın) doğru olarak kabul edilen (iki iki daha dört eder, türünden) matematik önermelerine” (1986: 335)

⁵ Coquet bu terimi Frege’den ödünç alarak kullanır.

benzetir. Bu tanıma göre evrensel hakikat sonsuz hakikati kapsama alanına almaktadır ve hakikat sınıflandırmasının diğer türlerinde olduğu gibi hakikati adlandırma ölçütü olarak yayılım alanı ile katılımcıların sayısını ve niteliğini getirmekte, böylece, türsel sınıflandırma içinde tutarlılık sağlamaktadır. Zaten Coquet *Le Discours et son sujet 1* adlı kitabında evrensel hakikat ileten bir sözcenin “en geniş yayılıma sahip” sözce olduğunu belirtir (1984: 169). Ayrıca, evrensel hakikat için söz konusu olan ön gerçeği şöyle açıklar: “O adıyla simgeleştirilen gönderici [yani yetke] herkese gerçeğin tam bir yansıması olan doğru söylem normunu zorla kabul ettirir” (Coquet, 1984: 174). Öyleyse evrensel hakikat formülü şöyledir:

Evrensel hakikat: “Ö, O için doğrudur” (Coquet, 1984: 169; Coquet, 1982: 63).

Coquet'nin 1982 tarihli çalışmasına dönersek, bundan sonraki seçenekler konuşucu için biraz daha az elverişlidir ve giderek daha daralan bir hakikat alanı çizer. Yine de “evrensel hakikat”e (Coquet, 1984: 169; Coquet, 1986: 335) en yakın durum “ortak hakikat”tir (Coquet, 1982: 63) ve burada, konuşucu bir toplumsal grubun uzlaşmasına dayanır. Coquet, Nerval'in *Aurélia* adlı eserinden bir alıntı yaparak bunu örneklendirir: “Almanya'da çok bilinen bir geleneğe göre, her insanın bir benzeri vardır...” (Coquet, 1982: 63). Coquet ortak hakikati temsilen oluşturduğu formülde toplumsal grubu Fransız dilbilgisine özgü bir adıyla temsil eder; dilbilgisel kişi kategorisindeki tüm kişilerinin yerine geçebilecek ve Türkçede “tümel özne” (Fransızca “On”) adını verebileceğimiz bu adıl aracılığıyla ortak hakikat formülünü aşağıdaki gibi oluşturabiliriz:

Ortak hakikat: “Ö, TÜMEL ÖZNE için doğrudur” (Coquet, 1982: 63).

Bir adım daha attığımızda, konuşucunun dile getirdiği kesinleme için yalnızca muhatabının onayını aldığı bir durum söz konusudur. Bu “çifte paylaşımlı hakikat” formülü için Coquet BEN-SEN öznelerini kullanır:

Çifte paylaşımlı hakikat: “Ö, BEN-SEN için doğrudur” (Coquet, 1982: 63).

En sonunda, konuşucu tek başına kalır ve dile getirdiği kesinleme yalnızca kendisi için doğrudur. En dar alana sıkışan bu durum yalnızca konuşan bireye ait hakikati göstermektedir; Coquet bu en dar kapsamlı bireysel hakikat türü için 1984 yılında yayınladığı *Le Discours et son sujet* adlı kitabının ilk cildinde “tekil hakikat” nitelemesini kullanır (164). Öyleyse tekil hakikat formülü aşağıdaki gibi olacaktır:

Tekil hakikat: “Ö, BEN için doğrudur” (Coquet, 1982: 63).

Şimdiye kadar tanımladığımız dört hakikat durumunun en kırılgan olanı bu yalnızca sözceleme öznesine ait hakikat durumudur. Coquet'ye göre, tekil hakikat öznesi ikili durumda karşımıza çıkar: bir yandan *bilmek* kipiyle tanımladığımız eyleyen işlevini üstlenmeyi sürdürür, diğer yandan da kendisine

başka bir anlam evreninde üstünlük sağlayacak yeni bir kiplikle donatılır. Coquet bu yeni kipliği *sanmak* olarak nitelemeyi önerir (Coquet, 1982: 63-64).

1986 yılında bu konuyu yeniden ele aldığı ve yukarıda da söz ettiğimiz « La sémiotique de l'école de Paris » [Paris Okulu'nun göstergebilim yaklaşımı] başlıklı makalesinde, Coquet Fransız yazar, diplomat, politikacı ve devlet görevlisi René de Chateaubriand'ın (1768 -1848) o dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olan İstanbul'a gerçekleştirdiği ziyaretten sonra kent hakkında yaptığı betimlemeden yola çıkarak hakikat söylemini değerlendirir. Coquet, Chateaubriand'ın batılı ve Hristiyan gönderim modelini temel alarak yaptığı betimlemenin sunduğu hakikatin onun görüşünü yansıttığı ve sonuçta “öznel hakikat” (Coquet, 1986: 335) olduğu saptamasında bulunur.

1982 yılında yayınladığı ve dört tür hakikat söylemi örneği verdiği *L'École de Paris* [Paris Okulu] başlıklı kitap bölümü çalışmasından bir yıl sonra 1983'te yayınladığı ve daha sonra *La Quête du sens* [Anlam arayışı] (1997) adlı kitabına giren « La bonne distance selon “L'Homme et la Coquille” de Paul Valéry » [Paul Valéry'nin *L'Homme et la Coquille* adlı eserinde uygun mesafe] başlıklı makalesinde, Coquet gerçeklik ve hakikat ilişkisini yeniden ele alır. Bu kez amacı “gözlemci özne ile gözlemlenen nesne arasında, hakikat söylemi ile sınırları çizilen gerçeklik arasında karşılıklı denklik olduğunu göstermek”tir (Coquet, 1997 ^[1983]: 201-202). Bunu yapmak için de “önce dilbilimsel, sonra da göstergebilimsel betimlemenin gücünü oluşturan belirleyicilik ilkesi”nden (Coquet, 1997 ^[1983]: 201) yararlanır.

Coquet 1983 tarihli bu makalesinde, hakikat söyleminde söyleyenin olası konum alışlarına yeni bir durum daha ekler (1997 ^[1983]: 207): Bu durum, işlevsel bir kimliğe indirgenmiş ve yaptığıının yükümlülüğünü taşıyamayacak bir kişi örneğinde yükümsüz özne söylemidir. Coquet bu tür özneler için “sahibinin sesi” tanımlamasını kullanır ve bu konum için önerdiği formülde Fransız dilbilgisinde üçüncü tekil kişi yerine geçip özne olarak kullanılabilir BU/ŞU (Fransızca “Ça”) birimi yer alır. Bu formülde Fransızcanın standart üçüncü tekil kişisi “il, elle” (Türkçede “o”) yerine “ça” (Türkçede de özne olarak kullanılabilir “bu” ya da “şu”) kullanılmış olması bu söyleyenin kendi kimliği uyarınca bir hakikat ifadesinde bulunmadığını göstermektedir. Dolayısıyla bu söyleyen söyleminden hareket ederek “İşte benim kimliğim” diyemeyecek bir yükümsüz öznedir. Söyleyenler Kuramında yükümsüz öznenin *phusis* evreninde dile getirdiğini *logos* evreninde üstlenemediğini daha önce görmüştük. Sonuç olarak, yükümsüz öznenin dile getirdiği ama üstlenemediği bu hakikat türü için Coquet'nin önerdiği formül aşağıdaki gibidir:

İşlevsel yükümsüz özne hakikati: “Ö, BU/ŞU için doğrudur” (Coquet, 1997 ^[1983]: 207).

Bir işleve indirgenmiş yükümsüz özne için verilen bu formül Jean-Claude Coquet'nin 1984 yılında yayınladığı ve Özne Göstergebilimi nitelemesiyle kuramının gelişmiş ilk çerçevesini sunduğu *Le Discours et son sujet I* adlı kitabında da karşımıza çıkar. Bu kez verilen örnek, fantsma ve sanrıların

3. Sonuç

Seçkin bir dilbilimci ve göstergebilimci olan Jean-Claude Coquet, dersleri ve çalışmaları aracılığıyla birçok araştırmacıyı etkilemiştir. 1996 yılında Michel Constantini ve Ivan Darrault-Harris editörlüğünde hazırlanan ve yirmiden fazla yazarın katkı verdiği *Sémiotique, Phénoménologie, Discours. Du corps présent au sujet énonçant* [Göstergebilim, görüngübilim, söylem. Hazır bulunan bedenden sözceleyen özneye] başlıklı Jean-Claude Coquet'ye Saygı kitabı bunun kanıtlarından biridir. Coquet bize yalnızca metinlerin değil, yaşamın kendisinin de anlamını kavramak için *phusis* dünyasını *logos* dünyasına eklememenin gerekli olduğunu gösterdi. Öznenin beden ve zihinden oluşan bir bütün olduğunu ve hem içindeki güçlere hem de kendisi üzerindeki dış güçlere karşı irade savaşı verdiğini öğretti.

Profesör Jean-Claude Coquet'nin ilk doktora öğrencilerinden biri olarak, vefat haberini büyük bir üzüntüyle öğrendim. Kendisini 1984 yılında, Paris'te, doktora eğitimime başladığım EHESS'te tanımıştım; onun yönetiminde savunduğum edebiyat göstergebilimi doktoramdan sonra, İstanbul'da Yıldız Teknik Üniversitesi Fransızca Mütercim-Tercümanlık Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak ders vermeye başladım. Bir yandan da çeviri kariyerine başlamıştım: Maurice Blanchot'un *Espace littéraire* adlı edebiyat kuramıyla başlayan, Roland Barthes'ın *S/Z* başlıklı ünlü göstergebilimsel çözümlemesiyle devam ederek Honoré de Balzac'ın *Sarrasine* adlı öyküsünden ve Paul Ricœur'un *Çeviri üzerine* adlı kitabından geçen bu çevirmenlik deneyimi daha sonra Claude Simon'ın *Flandra Yolu*'na uzanacaktı. Gerçek bir meydan okuma sunan tüm bu çeviriler, her seferinde göstergebilim sayesinde çözdüğüm sorunlar içeriyordu. Böylece Jean-Claude Coquet'nin çalışmalarından ilham alarak göstergebilim ve çeviribilim arasında disiplinler arası bir ilişki kurabildim. 2000'li yılların başından itibaren, bugün artık “çeviri göstergebilimi” olarak adlandırılan bu disiplinler arası alanda çalışmaya başladım; çalışmalarım o günden bu yana Coquet'nin Söyleyenler Kuramı doğrultusunda ilerlemekte. Ondan öğrendiğim her şey akademik yolculuğuma ışık tuttu; kendisine her zaman şükran duyacağım. 2000-2022 yılları arasında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde lisans, yüksek lisans ve doktora olmak üzere her düzeyde çeviri göstergebilimi dersleri verdim. Öte yandan, 2013 yılından beri konuk öğretim üyesi olarak Galatasaray Üniversitesi'nde lisans ve yüksek lisans düzeyinde yazınsal göstergebilim dersleri vermekteydim; 2022 yılından itibaren Galatasaray Üniversitesi'nde kadrolu öğretim üyesi olarak çalışmaktayım. Çalıştığım her iki kurumda, göstergebilimi çerçeve yaklaşım olarak benimseyen birçok yüksek lisans ve doktora tezi çalışması yönettim ve halen yönetmekteyim.

Jean-Claude Coquet'nin deyimiyile: “Göstergebilimci bilgi kuran (epistemolojik) bir özne olarak sabırlı olmalıdır. Giriştiği iş ne olursa olsun, inşa edilmesi gerekmeyen bir anlamlama edimi olmadığını bilir. Hiçbir şey hazır verilmiş ya da saydam değildir” (Coquet, 1984: 207). Dolayısıyla, göstergebilimci zorluklarla ve engellerle dolu bir sahada çalışır. Coquet, ayrıca, “bir metni okuma[nın] *n* sayıda geçerlilik alanının sınırlarını çizmeyi öngören bir işlem” (1972: 44) olduğunu belirtir ve “‘bütüncül’

bir okumanın ütöpik” (1972: 44) olduğuna dikkat çeker. “Yazınsal metinlere kuramsal yaklaşımlar” başlıklı makalesinin “Yorumlayan okurun sürecine dönüş” alt başlığında şunları söyler:

“Okurun anlamaya çalıştığı şey ötekinin, muhatabının ona söylediğidir, daha genel olarak, toplumsal kitlenin ona söylediğidir, bu da ya esenliksiz tarzdadır [...] [ya] da esenlikli ve *birlikte yaşama* (σὺζήν) tarzındadır [...]. Arayışını tamamlayabilmeyi asla umut etmeden bütün keşif yollarını denemek okura, alımlayana düşer, her söylemin “varlığın kayda geçirilmesi” (MMP *Le visible et l'invisible*, s. 251) olduğu işte bu kadar doğrudur ve bu nedenle de, hep sorgulanmaktadır” (Coquet, 2022d: 242-243).

Jean-Claude Coquet'nin 1997 yılında yayınladığı *La Quête du sens. Le langage en question* [Anlam arayışı. Sorgulanan dil] adlı yapıtı da “Dili sorgulamayı bitirmiş değiliz” (1997:1) saptamasıyla başlar ve kuramcı yazar “tıpkı suyun balıkların yaşam alanını oluşturduğu gibi dilin de bizim yaşam alanımızı [oluşturduğunu]” (1997: 1) belirtir. Söyleyenler Kuramı bize gerçeklik ile dilin birbirinden ayrılmaz iki boyut olduğunu gösterir. Varoluşumuzun *phusis* alanında, içinde yaşadığımız dünyayı ve gerçekliği algılar, *logos* alanında ise, bu algıları yargılara dönüştürürüz. Böylece doğal dünyayı doğal dile çevirmiş ve gerçekliği anlamlandırmış oluruz (Coquet, 2007: 5-6). Benveniste'in dediği gibi “dilinin temel işlevi öncelikle anlamlandırmak” (1974: 217) dolayısıyla “yaşamaya yaramak”tır (1974: 217).

Jean-Claude Coquet uzun sürmüş sağlıklı ve üretken bir yaşamın tümünü bıkip usanmadan son günlerine kadar dili düşünmeye, söylemlerimizi sorgulamaya, gerçeklik ile hakikat ilişkilerini çözmeye adanmış bir dil düşünürüdür. Ömrünü derin okumalarla geçirerek bize çok yetkin bir kuram armağan eden bu değerli bilim insanının unutulmaz anısına saygıyla.

Kaynakça

Benveniste, E. (1966), *Problèmes de linguistique générale, 1*, Paris: Gallimard.

Benveniste, E. (1974), *Problèmes de linguistique générale, 2*, Paris: Gallimard.

Benveniste, E. (2012), *Dernières leçons*, Paris: EHESS, Gallimard, Seuil.

Catinchi, P.-J. (2023) La mort du linguiste Jean-Claude Coquet, *Le Monde*, 18 Ocak 2023, erişim adresi:
https://www.lemonde.fr/disparitions/article/2023/01/18/la-mort-du-linguiste-jean-claude-coquet_6158380_3382.html

Constantini, M., Darrault-Harris, I. (1996), *Sémiotique, Phénoménologie, Discours. Du corps présent au sujet énonçant, Hommage à Jean-Claude Coquet*, Paris: L'Harmattan.

- Coquet, J.-C. (1972), Poétique et linguistique, A. J. Greimas vd. içinde, *Essais de sémiotique poétique* (26-44) Paris: Larousse.
- Coquet, J.-C. (1973), *Sémiotique littéraire*, Paris: Mame.
- Coquet, J.-C. (1982), Göstergibilimsel araştırmaların doğuşu, çev. Ayşe Kıran, *Yazko*, 9, 140-144.
- Coquet, J.-C. (1983), Göstergibilim üzerine seçme parçalar: 1. Paris Okulu, çev. Mehmet Rifat (165-167); 2. Göstergibilimin gelişmesi, çev. Ayşe (Eziler) Kıran (167); 3. Göstergibilim kuramı, çev. Ayşe (Eziler) Kıran (168). *Yazko Çeviri*, 13, 165-168.
- Coquet, J.-C. (1984-1985), *Le discours et son sujet*, 1-2, Paris: Klincksieck.
- Coquet, J.-C. (1986), La sémiotique de l'école de Paris, M. GUILLAUME içinde, *L'état des sciences sociales en France* (332-335), Paris: Éditions La Découverte.
- Coquet, J.-C. (1987), Instances d'énonciation et modalités. *Le loup et l'agneau*, de La Fontaine (1,10), *Cahiers du Département des Langues et des Sciences du Langage*, 4, 91-103; *Cruzeiro semiotico*, 6, 5-14.
- Coquet, J.-C. (1997), *La quête du sens. Le langage en question*, Paris: Presses Universitaires de France.
- Coquet, J.-C. (2007), *Phusis et Logos. Une phénoménologie du langage*, Paris: Presses Universitaires de Vincennes.
- Coquet, J.-C. (2008), Le logos, une aporie linguistique ?, *Cahiers de praxématique* [online], 51, Online since 01 January 2013, erişim tarihi: 14 Mart 2022. URL : <http://journals.openedition.org/praxématique/1063>
- Coquet, J.-C. (2011), Les prédicats somatiques, *Littérature*, 163, 102-107. <https://www.cairn.info/revue-litterature-2011-3-page-102.htm#:~:text=En%20explicitant%20le%20concept%20linguistique,analytique%20%C3%A0%20travers%20trois%20exemples>.
- Coquet, J.-C. (2014), Problématique du non-sujet, *Actes Sémiotiques* [en ligne], 117, erişim tarihi: 29/12/2020. <https://www.unilim.fr/actes-semiotiques/5106>
- Coquet, J.-C. (2016a), À propos de l'écriture dans la phénoménologie du langage: Benveniste, Merleau-Ponty et quelques autres (s. 59-151), I. Fenoglio vd., içinde, *Autour d'Émile Benveniste*, Paris: Seuil.
- Coquet, J.-C. (2016b), Quelques repères historiques pour une analyse de l'énonciation (d'Aristote à Benveniste), *Littérature* [en ligne], 183. <https://www.cairn.info/revue-litterature-2016-3-page-129.htm>

- Coquet, J.-C. (2020a), Sözcüleyenler ve kiplikler: La Fontaine'in *Kurtla Kuzu* adlı fablı, çev. Sündüz Öztürk Kasar, *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi/ Journal of Academic Studies in World Languages, Literatures and Translation (DEÇ/WOLLT)*, 1(1), 92-115. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/wollt/issue/64617/986180>
- Coquet, J.-C. (2020b), Yükümsüz özne sorunsalı, çev. Sündüz Öztürk Kasar, *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi/ Journal of Academic Studies in World Languages, Literatures and Translation (DEÇ/WOLLT)*. 1(2), 187-199. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/wollt/issue/64618/986524>
- Coquet, J.-C. (2021a), Bedensel yüklemeler, çev. Sündüz Öztürk Kasar, *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi/ Journal of Academic Studies in World Languages, Literatures and Translation (DEÇ/WOLLT)*. 2(1), 91-104. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/wollt/issue/64622/986693>
- Coquet, J.-C. (2021b), Sözcülem çözümlemesi için (Aristoteles'ten Benveniste'e) birkaç tarihsel gönderim, çev. Sündüz Öztürk Kasar, *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi/ Journal of Academic Studies in World Languages, Literatures and Translation (DEÇ/WOLLT)*, 2(2), 234-250. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/wollt/issue/67577/1030004>
- Coquet, J.-C. (2022a), *Phénoménologie du langage*, Limoges: Lambert-Lucas.
- Coquet, J.-C. (2022b), Approches théoriques de texte littéraire, *Phénoménologie du langage* (s. 123-133) Limoges: Lambert-Lucas.
- Coquet, J.-C. (2022c), *Logos*, dilde çözümsüz bir çelişki midir?, çev. Sündüz Öztürk Kasar, *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi/ Journal of Academic Studies in World Languages, Literatures and Translation (DEÇ/WOLLT)*, 3(1), 118-136. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/wollt/issue/71013/1125803>
- Coquet, J.-C. (2022d), Yazınsal metinlere kuramsal yaklaşımlar, çev. Sündüz Öztürk Kasar, *Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi/ Journal of Academic Studies in World Languages, Literatures and Translation (DEÇ/WOLLT)*. 3(2), 234-251. <https://dergipark.org.tr/en/pub/wollt/issue/74699/1215464>
- Coquet, J.-C. vd. (1982), *Sémiotique. L'École de Paris*. Paris: Hachette Université.
- Coquet, J.-C., Öztürk Kasar, S. (2003), *Discours, Sémiotique et Traduction. Hommage à Émile Benveniste au centenaire de sa naissance / Söylem, göstergebilim ve çeviri, doğumunun yüzüncü yılında Émile Benveniste'e saygı*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Fenoglio, I. vd. (2016). *Autour d'Émile Benveniste*, Paris: Seuil.

- Fenoglio, I. (2016). Le pré-nom et ses marges: d'Ézra à Émile (s. 329-376), I. Fenoglio vd., içinde, *Autour d'Émile Benveniste*, Paris: Seuil.
- Greimas, A. J. vd. (1972), *Essais de sémiotique poétique*, Paris: Larousse.
- Kristeva, J. (2012), Émile Benveniste, un linguiste qui ne dit ni ne cache, mais signifie, É. Benveniste içinde, *Dernières leçons* (s. 13-40), Paris: EHESS, Gallimard, Seuil.
- Öztürk Kasar, S. (2007), Pour une typologie des non-sujets: au carrefour de la sémiotique et de la phénoménologie, *Sémio 2007: Rencontres sémiotiques: les interfaces disciplinaires, des théories aux pratiques professionnelles*, Paris: Association française de sémiotique.
- Öztürk Kasar, S. (2012), Jean-Claude Coquet ile bir dil görüngübilimine doğru, *XII. Uluslararası dil, yazın & deyişbilim sempozyumu bildirileri*, cilt I, (s. 427-433) Edirne: Trakya Üniversitesi.
- Öztürk Kasar, S. (2017), Jean-Claude Coquet ve Söyleyenler Kuramı, İ. Onursal Ayırır ve E. Korkut içinde, *Prof. Dr. Ayşe Eziler Kıran'a armağan* (s.183-199), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk Kasar, S. (2019), Analyser pour traduire *La Route des Flandres* de Claude Simon. Approche sémiotique entre *phusis* et *logos*, *Des mots aux actes*, 7, 2018, Sémantique(s), sémiotique(s) et traduction, 237-255.
- Öztürk Kasar, S. (2020), Tracer un itinéraire sémiotique pour une traduction expérimentale: traduire en turc *La Route des Flandres* de Claude Simon, M. Kuleli ve D. Tuna içinde, *Dil, edebiyat ve çeviri odağında kavramsal okumalar* (s. 1-31), Ankara: Nobel.
- Öztürk Kasar, S. (2022), Çevirmek için çözümlmek: Claude Simon'un *Flandra Yolu* adlı yapıtına *phusis* ve *logos* arasında göstergebilimsel bir yaklaşım, çev. Didem Tuna, M. Kuleli ve D. Tuna içinde, *Edebiyat kuramı odağında çeviri amaçlı çözümlmeler* (s. 11-30) Konya: Eğitim Yayınevi.
- Saussure, F. de (1964), *Cours de linguistique générale*, Paris: Payot.
- Saussure, F. de (1998), *Genel dilbilim dersleri*, çev. Berke Vardar, İstanbul: Multilingual.
- Todorov, T. (2012), Émile Benveniste, le destin d'un savant, É. Benveniste içinde, *Dernières leçons* (s. 181-195), Paris: EHESS, Gallimard, Seuil.